

OLOF PALME

Inledningsanförande vid partikongressen  
lördagen den 26 september 1981

Med reservation för  
eventuella ändringar

Vi har samlats här i Stockholm för att under en kongressvecka forma riktlinjer för socialdemokratins politik under 80-talet. Det är en stor och ansvarsfull uppgift. Väldigt många människor runt om i vårt land följer kongressen med stor förväntan.

Vi kommer att tala om socialdemokratins politik. De borgerliga partierna brukar vi i detta sammanhang lämna därhän. Det är en god tradition. Men som bakgrund är det likväl nödvändigt att skildra de förutsättningar för kongressens arbete som fem år av borgerlig regering skapat.

Detta är resultatet av den borgerliga politiken:

Priserna har stigit med 70 procent. De senaste 12 månaderna har prisstegringen varit över 14 procent.

Reallönerna har sjunkit med 8-10 procent för vanliga löntagare.

Industriinvesteringarna har sjunkit med inte mindre än 25 procent. En ytterligare betydande nedgång förutses för nästa år.

Bostadsbyggandet har rasat ner. Inte sedan 40-talet har så få nya bostäder börjat byggas som just nu.

Tillväxten i ekonomin har varit mycket låg, mindre än hälften av det europeiska genomsnittet. Första halvåret 1981 sjönk industriproduktionen.

Den borgerliga regeringen har genom väldiga underskott lagt stora bördor på framtiden.

Budgetunderskottet har 20-dubblats, från 3,7 till 75 miljarder kronor eller mer. Bara räntan på statskulden är snart lika stor som hela kostnaden för folkpensionerna.

Statens utlandsskuld har sedan 1976 stigit från i stort sett ingenting, till över 47.000 miljoner kronor. Bara räntan på utlandsskulden är redan i dag större än alla inkomster från exporten av personbilar.

Den regionala obalansen ökar. Centern gjorde en gång en riksplan för befolkningsutvecklingen. Nu vet vi att i nästan varje län, där centern ville ha en befolkningsökning, blev det i stället en minskning. I nästan varje län där centern ville ha en befolkningsminskning, blev det i stället en ökning. Så blev det när centern fick ett direkt ansvar för regionalpolitiken.

Nu urholkas pensionerna, barnomsorgsplanerna förse-  
nas, skolan drabbas hårt. I Svenska Dagbladet kan  
man få läsa rubriker som: "Var femte lektion utan  
lärare."

Det enda som ökar är aktiekurserna. De har stigit  
med mer än 70 procent sedan början av 1980.

De borgerliga regeringarna har försökt låna sig bort  
från den ekonomiska krisen. Det går inte längre. Nu  
börjar krisen bita i människornas vardag.

Allvarligast är kanske ändå det som nu händer på  
arbetsmarknaden.

Visserligen ligger vi fortfarande långt under många  
andra länder i arbetslöshet. Men dessa utländska  
exempel är inte mycket att ta efter. På de här åren  
har arbetslösheten ökat med 50.000. Thorbjörn Fälldin  
lovade 400.000 nya jobb, varav 270.000 i industrin.  
I själva verket har industrijobben minskat med näs-  
tan 90.000.

Nu försvagas arbetsmarknaden mycket snabbt. Det  
finns risk för att det blir många fler arbetslösa.

Detta har skett sedan de borgerliga fick regerings-  
makten. Slutsatsen är kristallklar: Det har inte bli-  
vit bättre i Sverige med borgerliga regeringar. Det  
har blivit sämre.

Nu skyller de borgerliga partierna på den internationella utvecklingen. Självfallet är den internationella krisen mycket betydelsefull. Men det allvarliga är att problemen har förvärrats av de borgerliga regeringarna. De har konsekvent drivit en felaktig ekonomisk politik. Eller som det stod om Gösta Bohman i Innerspalten: "Hur man blir en framgångsrik högerledare genom att vara en misslyckad ekonomiminister."

Inför valet 1979 drev man en starkt expansiv politik, trots en uppåtgående konjunktur. Det drev på prisutvecklingen och försvårade exporten. Våren 1980 satte man in ytterligare konsumtionsstimulanser för att få avtalsrörelsen i hamn.

Hösten 1980 tvärvände regeringen. Just när konjunkturer började gå ned, drog man till med en kraftig åtstramning, bl.a. genom höjd moms. Detta drog ner produktionen, skapade arbetslöshet och ökade budgetunderskottet.

Redan i januari 1981 var det dags för en ny tvärvändning. Resultatet av regeringens oförmåga att sätta samman en budget, blev en allvarlig valutakris. Då chockhöjde man räntan för att undvika en devalvering av kronan. Jag vill understryka att denna räntehöjning var onödig - den var bara ett resultat av regeringens monumentala oskicklighet i handhavandet av den ekonomiska politiken.

Nu tvingas regeringen likväl devalvera den svenska kronan. Det är den fjärde devalveringen på fem år.

Varje gång de borgerliga regeringarna gjort helt om i den ekonomiska politiken, har man hävdats: nu har vi lösningen, nu finns det program som skall föra landet ur krisen, nu har vi hittat de vises sten, nu har vi nått den definitiva vändpunkten.

Det brukar hålla i bästa fall ett halvår. Sedan kommer nästa tvärvändning.

Häromdagen presenterade regeringen den senaste egenartade konstruktionen, med förutom devalvering också momssänkning och vissa utgiftsbesparingar.

Detaljerna i detta skall vi granska när det finns ett förslag och inte bara en stencil. Men uppläggningsen i stort har den socialdemokratiska partistyrelsen och styrelsen för den socialdemokratiska riksdagsgruppen i dag diskuterat.

Vi är fullständigt eniga om att avvisa både momssänkningen och de konsekvenser den får för de arbetslösa och för pensionärerna.

Regeringens motivering till momssänkningen är att man vill förhindra att prisklausulen i löneavtalen utlöses. Det är tveksamt om man lyckas. Det är dessutom frågan om ett kortsiktigt tricksande med index, som bara dämmer upp inflationen till nästa år. Den blir då desto större. Det är ingen betjänt av.

Vi kan inte som parti medverka till att genom denna typ av manipulationer, rasera det förtroende mellan statsmakterna och löntagarna som är så viktigt inför kommande avtalsrörelser. En sådan kortsiktig politik kan bli mycket dyrköpt för hela folket.

Regeringen påstår att momssänkningen finansieras av utgiftsnedskärningar och andra skattehöjningar. Det är inte sant. Paketet innebär att budgetunderskottet ökar ytterligare. Man slås lätt av misstanken att de borgerliga partierna vill kasta ut pengar i stimulan- ser innan valet, så att åtminstone någon kurva skall peka uppåt.

De utgiftsnedskärningar regeringen föreslår, drabbar framför allt två grupper. Den ena är pensionärerna, som skall få sina villkor betydligt försämrade. Den andra är de arbetslösa, framför allt de unga arbetslösa, genom att regeringen nu inte har råd att ge Arbetsmarknadsstyrelsen de pengar som behövs för att motsverka den ökande arbetslösheten.

Det finns ingen rimlig anledning till att pensionärerna skall betala de borgerliga partiernas misslyckade krumsprång i den ekonomiska politiken. Vi socialdemokrater ställer oss på pensionärernas sida.

Den ökade arbetslösheten är ett oundvikligt och åsyftat resultat av den borgerliga ekonomiska politiken.

I höst och vinter kommer arbetslösheten att öka. Arbetsmarknadspolitiken är den sista försvarslinjen mot detta. Ändå säger regeringen nej till begärda resurser. Samtidigt låter man stödet till de arbetslösa urholkas av inflationen. Det är en upprörande nonchalans mot människor som har det svårt.

Vi tvekar för min del inte att ge arbetsmarknadspolitiken de resurser som behövs för att, så långt det går, hålla arbetslösheten från dörren. Vi socialdemokrater ställer oss på de arbetslösas sida.

Vill man idag stimulera ekonomin, skall man först och främst göra detta genom att sänka räntan. Det borde man kunna med vår uppläggning av finanspolitiken. Det ger en stimulans till industrin, det lindrar bördan för de räntetyngda, det minskar budgetunderskottet.

x x x

Den socialdemokratiska partikongressen har en utomordentligt ansvarsfull uppgift. Vi skall forma en politik som visar vägen ur krisen, som kan vända den

ständiga nedgången, som kan skapa förtroende och förhoppningar om en bättre framtid.

Vårt alternativ till den borgerliga politiken finns utformat i de förslag som föreläggs kongressen; programmet Framtid för Sverige, löntagarfonderna, näringspolitiken och energipolitiken, arbetsmarknadspolitiken och bostadspolitiken, men också alla de förslag som syftar till en rättvis fördelning och en fördjupad solidaritet med de utsatta grupperna i vårt samhälle.

På samma sätt som arbetarrörelsen för femtio år sedan kunde presentera en politik som behövdes för att bekämpa dåtidens ekonomiska kris, skall vi nu visa att det är arbetarrörelsen som har en helhetsyn på den ekonomiska krisen och ett helhetsprogram för att bekämpa den.

Vi lovar inte guld och gröna skogar. Det är icke ett pärlband av kostnadskrävande reformer som föreläggs kongressen. Vad vi lovar är beslutsamma krafttag mot arbetslöshet och inflation, för en förnyad ekonomisk tillväxt och en rättvis fördelning.

Men självfallet skall kongressen inte bara handla om den ekonomiska krisen och hur vi skall angripa den. Vårt engagemang måste också gälla en rad viktiga framtidsfrågor; kampen för freden och mot den



vanvettiga kapprustningen, mot ofriheten och förtrycket, fattigdomen och misären i världen. Krisen skall heller inte få oss att glömma barn- och ungdomsfrågorna, miljöpolitiken, kulturpolitiken, frågor som också är avgörande för vår framtid.

x x x

Sverige upplever inte bara en ekonomisk kris, utan också en politisk kris.

Inför varje val har de borgerliga partierna ställt ut stora löften till medborgarna: om 400,000 nya jobb, om sänkta skatter, vårdnadsbidrag, värdesäkra pensioner etc. Efter valet har de med något av en öppen hänsynslöshet svikit dessa löften. Detta har fört dem i direkt motsättning till stora medborgargrupper och bidragit till att undergräva förtroendet för politiken. Denna politikens förtroendekris är den andra kris i Sverige som det är vår uppgift att vända. En framgångsrik politik för att lösa de ekonomiska problemen måste bygga på en medverkan från hela folket. Detta är avgörande.

Vi måste visa vår vilja och vår förmåga att återge landet en politisk ledning. För fem år sedan lovade de borgerliga partierna väljarna en växling vid makten. Det är det enda löfte som de verkligen har hållit. Vi har upplevt fyra regeringar på fem år. De har fallit sönder av svaghet, inre splittring och bristande handlingskraft.

Människorna har rätt att kräva en öppet och hederligt redovisad långsiktig inriktning av politiken. Det har denna kongress till uppgift att ge dem. Den LO-kongress som i går avslutades i Stockholm, har lagt en utomordentligt god grund för en samlad politik för den svenska arbetarrörelsen. Nu övergår ansvaret till oss att bygga vidare.

Ty vi vet; Endast en enig socialdemokrati och en enad arbetarrörelse kan föra Sverige ur krisen.

x x x

Det är ekonomiskt sett mycket allvarliga tider i Sverige. Det är också en missmodets tid, där tron på framtiden sviktar, pessimismen breder ut sig.

Det är som om pessimismens profeter skulle säga till människorna: tro för all del inte att det går att skapa jämlika och bra villkor för alla barn, tro inte att det går att skapa trygghet för äldre, tro framför allt inte att ni gemensamt kan påverka det ekonomiska systemet, kapitalismens orättvisor och otryggheter.

Så låter den politikens Jantelag som vill kväva människors naturliga vilja att förbättra samhället för egen del men också för medmänniskornas del. Du skall inte tro att du är någonting. Böj dig inför och anpassa dig inför marknadskrafterna. Tag vara på de fördelar du kan knappa åt dig för dig själv och dina allra närmaste. Strunta i solidariteten.

Vi måste gå på beslutsam offensiv mot dessa egoismens nyliberala idéer. Vi måste se till att idéerna om medmännisklighet och gemenskap får ett allt starkare genomslag i människornas vardag.

Vi skall ha klart för oss att det inte finns något finare än politik. Politik innebär att man går samman för att lösa gemensamma uppgifter. Politik innebär att man ställer upp mål för samhällsutvecklingen, präglade av idéer om ett gott samhälle man gemensamt vill förverkliga. Utan politik kan man aldrig värna människovärdet, lyfta landet ur den ekonomiska krisen, reformera och förbättra samhället. Detta skall vi med stolthet hävda, liksom vi skall hävda att politiken måste bygga på människornas aktiva delaktighet och medverkan.

Så skall vi medverka till att återupprätta framtids-  
tron i Sverige,